

OPPONENSI VÉLEMÉNY

Kecskés D. Gusztáv *Az 1956-os magyar menekültek nemzetközi befogadása*

című akadémiai doktori értekezéséről

A szerző évtizedes tapasztalatokkal rendelkező kutató, aki eddig a magyar–francia kapcsolatok feltárásával, 1956 nemzetközi vonatkozásainak kutatásával foglalkozott, különös tekintettel az ENSZ-re és a NATO-ra. Érdeklődésének látókörébe került az 1956-os menekültek sorsának alakulása is.

A disszertáció témája a menekültek befogadása. Fő kérdése: mivel magyarázható a majd 200 000 körüli magyar menekült elhelyezésének és a nyugati országok társadalmába történő gyors integrációjának sikere? A sikert a szerző több tényezőre vezeti vissza. Ezek között említi a nyugati világ szimpátiáját, a hidegháborút, illetve az azzal járó propaganda szempontokat, a menekültek motivációit és a viszonylag könnyű elhelyezkedést lehetővé tevő szakmai képzettségüket. Kecskés e kérdéseket nem tárgyalja részletesen. E döntését az indokolja, hogy ezek az összefüggések ismertek és/vagy a történeti irodalom által feldolgozottak. Ezért a figyelme a menekültek elhelyezésével, ellátásával, befogadó országba történő eljuttatásával foglalkozó nemzetközi szervezetekre összpontosul.

Az intézménytörténeti megközelítésnek kutatási szempontból vannak előnyei: jól behatárolható a feldolgozandó anyag, nem kell túl sok energiát fordítani a kronológiai, illetve a tematikus megközelítés közötti tartalmi és szerkesztési problémákra. Vannak azonban veszélyei is. Például, hogy a szerző ismétlésekre kényszerül. Véleményem szerint az igazi gond az, hogy az általa alkalmazott intézményi megközelítés nem igényli a tudomány teljes eszköztárának használatát. Az értekezés nem vet fel igazi kérdéseket, nem fogalmaz meg hipotéziseket, nincs mit bizonyítani. A tények felsorolását nem követi elemzés, így a felsorolt események, a leírt tények kell, hogy önmagukért beszéljenek. A disszertáció írója nem szorul rá arra, hogy érveljen, álláspontot alakítson ki, önálló ítéletet alkosson.

Kecskés D. Gusztávnak nincs kritikai észrevétele, elemző értékelése a témában eddig megszületett irodalomról. Erre nem ad elégséges magyarázatot, hogy a menekültügyi intézményekről szóló történeti irodalom nem nagy. Téziseiben a magyar menekültügy teljes dimenziójának feltárását említi. Az általa választott megközelítés egy dimenziós, krónika-jellegű. A feldolgozott anyag, illetve a feldolgozási módszer nem ad lehetőséget arra, hogy a „mi történt” kérdésén túl, a „miért” kérdése is felmerüljön a felvezető fejezetben jelzett, ismert általános tényezőkön túl. Kizáródnak a menekültprobléma olyan témái, amelyeknek értelmezése komolyabb tudományos kihívást jelentene. Az opponens nehezen kérheti ezeket számon, mert a szerző hivatkozhat arra, hogy ez egy szervezetcentrikus leírás. Ettől még indokolt lett volna egy több dimenziós megközelítésben feltenni és megválaszolni bizonyos kérdéseket. Például, hogy miként volt lehetséges, hogy ilyen hatalmas tömeg elhagyhassa az országot? Melyek voltak a menekültek konkrét társadalmi, képzettségi jellemzői? (Erről annyit mond, hogy többnyire fiatalok és képzettek voltak.) A célország kiválasztása mennyiben volt személyes döntés? Milyen motivációi voltak a humanitárius szemponton túl a befogadó országoknak, voltak-e ezzel kapcsolatos viták? Mi volt az 1945-ös és 1947-48-as magyar emigráció viszonya az '56-osokhoz? Mit tettek ők a befogadás érdekében? Miért nem utal az értekezés néhány kiemelt esetre, mint például a soproni erdészeti egyetem diákjainak története? stb.

Az értekezésben alig található valódi elemzés. A szöveg jelentős része filológiai szempontból korrekt – talán túlságosan is részletes – lábjegyzetekből áll. A tényekkel nincs mit vitatkozni, nincs ok az adatok, kronológiai tényrögzítések pontosságának, hitelességének megkérdőjelezésére.

A szerző talán kijuthatna a maga teremtette zsákutcából, ha visszafordulna, ha olyan idézeteket olvashatnánk, amelyek felvillantják azokat az érveket, amelyeket a keleti–nyugati politikusok, képviselők használtak vitáikban. Így megmutathatná, milyen szerepet játszott a magyar kérdésen belül a menekültek ügye. Megkockáztathatna vagy cáfolhatna egy olyan állítást, miszerint a szocialista tömb és a magyar kormányzat valójában abban volt érdekelt, hogy a menekültek ügye minél hamarabb rendeződjön, lekerüljön a nemzetközi politika napirendjéről. Nem tudjuk meg azt sem, hogy mennyire és milyen módon használták a befogadó országok a menekültek megsegítését a hidegháborún túli kül- és belpolitikai célokra. Voltak-e ünnepélyes események? Készültek-e az egyes országokban átfogó jelentések a menekültek beilleszkedéséről?

Egy biztos, Kecskés D. Gusztáv jóval többre képes, jóval többet tud annál, mint amit ebben az értekezésben megmutat.

Az opponensnek azonban a disszertációról és nem alkotójáról kell véleményt mondania. Megnézi az MTA a doktori eljárásra vonatkozó követelményeit: „Doktori műként a Filozófiai és Történettudományok Osztálya olyan munkát fogad el, amely egy kérdéskört új szempontok szerint, eredeti meglátásokkal, monografikus igénnyel dolgoz fel.”

Véleményem szerint ezeknek a kritériumoknak a benyújtott értekezés nem felel meg, tudományos eredményei nem elégségesek. Ezért nem javaslom, hogy nyilvános vitájára sor kerüljön.

Budapest, 2021. szeptember 21.

FÖLDES GYÖRGY
az MTA doktora